

DOSSIER DE RECUPERACIÓ CIÈNCIES SOCIALS

3r ESO

Nom :

Data :

Professora: Ariadna Ferraté Martín

1 – El funcionament de l'economia mundial

1

L'ACTIVITAT ECONÒMICA

Quina finalitat té?

L'activitat econòmica té com a finalitat **satisfereix les necessitats i els desitjos humans** a través de **béns** (mercaderies tangibles) i **serveis** (activitats que no produeixen béns materials). També, en la majoria dels casos, busca obtenir un guany. Comprèn tres **fases**: la **producció** del bé o servei, (2) la seva **distribució** i el **consum** o adquisició.

El valor en diners de tots els béns i serveis produïts en un any en un territori es denomina **producte interior brut (PIB)**.

2. Producció.

Com es classifica?

Les activitats econòmiques s'organitzen en tres grans **sectors**:

SECTOR PRIMARI

Inclou l'agricultura, la ramaderia, la pesca i l'explotació forestal.

SECTOR SECUNDARI

Comprèn la mineria, l'explotació de les fonts d'energia, la indústria i la construcció.

SECTOR TERCIARI

Engloba totes les activitats que donen un servei: transport, atenció sanitària, comerç...

Qui hi intervé i com ho fa?

Tres **agents** duen a terme les activitats econòmiques:

Les persones

- **Aporten la seva feina** a les empreses o a l'estat a canvi d'un salari.
- **Consumeixen** els béns i els serveis que produeixen les empreses i l'estat.
- **Inverteixen** els estalvis i **paguen** impostos a l'estat.

Les empreses

- **Produeixen** béns i serveis a canvi d'un benefici econòmic.
- **Paguen impostos** a l'estat, que serveixen per pagar les despeses que requereixen les necessitats socials (pensions, subsidis per desocupació, sanitat pública...).

L'estat

- **Elabora la política econòmica**. Per dur-la a terme, utilitza els impostos, la feina de les treballadores i treballadors públics i els beneficis de les empreses públiques.
- **Produeix béns i presta serveis** que generen ocupació a les administracions i a les empreses públiques (de l'estat).

Els factors de producció

- **Recursos naturals**. Acostumen a ser matèries primeres i fonts d'energia.
- **Feina de les persones**. Està condicionada per la seva formació, experiència, aptitud, recursos disponibles...
- **Capital**. Són els recursos no naturals emprats en la producció i la distribució. Hi ha **capital humà** (mà d'obra), **financer** (diners) i **béns de capital** (màquines, fàbriques...).
- **Tecnologia i coneixement**. Requereix invertir en recerca, desenvolupament i innovació (**R+D+I**).

CONCEPTES CLAU: Activitat econòmica. PIB (Producte Interior Brut), sector econòmic.

2 LA POBLACIÓ I LA FEINA

La classificació de la població segons la feina

La població activa

Persones de 16 anys o més que subministren la mà d'obra necessària per a la producció de béns i serveis o que estan disponibles i en condicions d'incorporar-se a una feina.

Ocupada (amb feina)

Població que treballa per compte d'altri o és assalariada: treballa en una empresa o en l'administració pública a canvi d'un salari.

Aturada (sense feina) (5)

Població que treballa per compte propi o de manera autònoma: ofereix la seva feina retribuïda sense estar subjecta a l'organització o a la direcció d'una altra empresa.

La població inactiva

Població de 16 anys o més que no busca feina. Per exemple: estudiants, persones jubilades, persones que s'ocupen de la llar, persones que fan una feina social no remunerada, persones amb una discapacitat que els impedeix treballar o població que, per desànim, ha deixat de buscar feina.

L'activitat econòmica formal i informal

El desenvolupament de les activitats econòmiques s'ha de fer complint les lleis laborals del país, però això no passa sempre.

LA FEINA FORMAL

- És la que **està registrada i compleix la normativa fiscal** a l'hora d'informar dels ingressos i les despeses als organismes públics encarregats de recaptar els impostos i altres pagaments (com el que abonen les empreses a la Seguretat Social per cada persona contractada).
- També compleix les **normatives relatives a la feina i al medi ambient**.

LA FEINA INFORMAL

- És la que **no està declarada oficialment**. No està regulada per la legislació laboral del país i qui la duu a terme no té cap tipus de protecció social, motiu pel qual s'exposa a abusos laborals.
- Ocupa uns 2.000 milions de persones, més del 60 % de la població ocupada del món. Nou de cada deu viuen en països amb ingressos molt baixos. (4)

4. Nenes treballant en una pedrera de l'Índia. Als països amb ingressos baixos, la feina informal entre la població infantil és molt freqüent i allunya i priva la infantesa de l'educació.

CONCEPTES CLAU: Població activa i inactiva, feina formal i informal.

3 ELS SISTEMES ECONÒMICS

Què són els sistemes econòmics?

Un **sistema econòmic** és la manera com es produeixen els béns i els serveis en una societat i la manera de distribuir els beneficis entre els seus habitants. Avui dia, coexisteixen tres sistemes econòmics: el de **subsistència**, el **comunista** i el **capitalista**.

EL SISTEMA DE SUBSISTÈNCIA		EL SISTEMA COMUNISTA	
Localització	Va dominar al món fins al començament de la Revolució Industrial, a la segona meitat del segle XVIII, a Europa. Avui només el trobem en societats poc desenvolupades a criteri del primer món.	Localització	Molt estès fa unes dècades, l'any 2020 només pervivia en cinc estats: Cuba, Laos, Corea del Nord, el Vietnam i la Xina . Amb tot, la Xina ha obert la seva economia al sector privat i la inversió estrangera. Qualifica el seu sistema econòmic com una economia socialista de mercat.
Trets	▪ L'economia es recolza sobretot en el sector primari. ▪ La producció la fan les famílies amb mètodes tradicionals que no els permeten obtenir rendiments alts. Es destina al consum familiar. ▪ Els excedents de la producció es venen o s'intercanvien per altres productes al mercat local.	Trets	L'estat controla tota l'activitat: ▪ És propietari de les empreses i dels seus mitjans de producció. ▪ Decideix què vol produir i quant. ▪ Fixa els preus dels productes. ▪ Estableix el repartiment dels beneficis.

EL SISTEMA CAPITALISTA	
Localització	El capitalisme o sistema econòmic de lliure mercat és el que predomina al món actual .
Trets	▪ Propietat privada dels mitjans de producció (terres, maquinària, tecnologia, empreses...). ▪ Cerca del benefici com a motor de l'activitat econòmica. ▪ Regulació del volum de productes elaborats mitjançant la lleï de l'oferta i la demanda. (6) ▪ Existència de la lliure competència. No obstant, poden ocórrer dues situacions en què això no es compleixi: el monopoli (quan una sola empresa controla la producció i la distribució d'un producte) i d'oligopoli (quan algunes empreses es reparteixen la producció i la distribució d'un producte). 6. Funcionament de la llei de l'oferta i la demanda.

CONCEPTES CLAU: Lliure competència, sistema capitalista, comunista i de subsistència

4 LA GLOBALITZACIÓ ECONÒMICA

En què consisteix?

La **globalització econòmica** és el procés actual de progressiva **liberalització dels intercanvis** de béns, serveis, tecnologia, treball i capitals financers entre els diferents països del món.

Liberalitzar els intercanvis de béns vol dir eliminar o reduir els obstacles que els països acostumen a posar perquè els productes nacionals tinguin més avantatge competitiu enfront dels productes estrangers importats. Alguns d'aquests obstacles són:

- **Aranzels** o impostos que graven els productes importats.
- **Subvencions** o ajudes econòmiques que l'estat concedeix a les empreses nacionals i que els permeten vendre els productes a un preu més barat.
- **Limitació de la quantitat** de productes importats.
- L'exigència d'unes **normes de qualitat** als productes estrangers.

Sense el desenvolupament dels transports, en particular de l'aeri i el marítim, que n'han abaratit el preu, i de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), essencialment de les xarxes de comunicació via satèl·lit i Internet, la globalització no seria viable.

ORGANISMES QUE DIRIGEIXEN L'ECONOMIA MUNDIAL

- **Organització Mundial del Comerç (OMC)**. Dicta les normes que regeixen el comerç entre països.
- **Fons Monetari Internacional (FMI)**. Assegura l'estabilitat financera mundial.
- **Banc Mundial**. Contribueix al desenvolupament de països amb ingressos mitjans i baixos.
- **G-20**. Fòrum internacional principal per a la cooperació econòmica i financera.

Efectes principals

AUGMENT DEL COMERÇ INTERNACIONAL

S'ha produït un fort creixement del comerç internacional, amb una progressiva participació de les noves potències, que són sobretot asiàtiques.

El ritme de creixement no ha estat constant, pels efectes de la crisi financera del 2008, les guerres comercials recents entre les grans potències i la pandèmia de la covid-19. (7)

MÉS INTEGRACIÓ ECONÒMICA MUNDIAL

Les economies dels països depenen cada vegada més de les exportacions (productes que es venen a d'altres països) i les importacions (productes que es compren a d'altres països), de la capacitat que tenen per atraure inversió estrangera, etc.

Com a conseqüència, el que ocorre en un país (com una crisi política o econòmica) pot tenir efectes immediats en altres països.

DESLOCALITZACIÓ DE LA PRODUCCIÓ

Per reduir els costos de producció, moltes grans empreses tanquen fàbriques als seus països d'origen per establir-les en altres països on els salaris són més baixos, es paguen menys impostos i la legislació mediambiental és més permissiva.

Les **multinacionals** són empreses que operen a diversos països. Han crescut perquè el mercat mundial ha augmentat el nombre de clients potencials i per les oportunitats que brinda la deslocalització per abaratir costos de producció.

NOVES POTÈNCIES ECONÒMIQUES MUNDIALS

Aprofitant els avantatges que tenen en el mercat mundial, alguns països amb ingressos mitjans o baixos han aconseguit un creixement econòmic important (en alguns casos molt superior al dels països amb ingressos alts) i competeixen amb les potències industrials d'una manera avantatjosa.

Així, han sorgit noves potències econòmiques mundials, que han captat la inversió de capitals estrangers i de tecnologia moderna (normalment associada a la deslocalització) i han guanyat pes en el comerç mundial.

CONCEPTES CLAU: Deslocalització, globalització econòmica, multinacional, proteccionisme.

2- El sector primari

1

L'ACTIVITAT AGRÍCOLA

Els factors condicionants

L'agricultura és el conreu de la terra. Està condicionada per tres factors físics principals:

EL CLIMA

En general, les plantes no creixen en situacions de:

- **Fred extrem** (menys de 0 °C).
- **Calor excessiva** (més de 45 °C).
- **Alta humitat**. Les pluges freqüents, molt abundants i intenses erosionen el sòl.
- **Aridesa**. Sequedat extrema.

EL RELLEU

Hi influeixen dos aspectes:

- L'**altitud**, perquè les temperatures disminueixen a mesura que es guanya alçada.
- El **pendent** del terreny. Com més pronunciat és, més afavoreix l'erosió del sòl i es dificulta la mecanització de les tasques agrícoles.

EL TIPUS DE SÒL

- La **mida dels grans** de terra i la **porositat** que tingui condicionen la quantitat d'oxigen del sòl i la seva capacitat per retenir aigua.
- La **composició química i biològica** determina el grau d'aridesa i la riquesa en nutrients i matèria orgànica.

L'explotació agrària

- Una **explotació agrària** és el conjunt de terres o granges treballades per una persona o empresa amb la finalitat d'obtenir productes agrícoles, ramaders o forestals. Pot estar formada per una parcel·la o per diverses.
- La **parcel·la** és una extensió de terra envoltada d'altres terrenys, edificis o masses d'aigua que no pertanyen a la mateixa explotació agrària. Poden ser molt grans (**latifundi**) o molt petites (**minifundi**), i estar delimitades físicament (**campes closos** o **bocage**) o no (**campes oberts** o **openfield**). (2)

2. En el paisatge de camps closos predomina l'hàbitat dispers (A), i en el de camps oberts, l'hàbitat concentrat (B).

Els sistemes de conreu

La forma mitjançant la qual s'obté la producció també es reflecteix en el paisatge agrari:

SEGONS LA VARIETAT DELS CONREUS A L'EXPLOTACIÓ

- **Monocultiu**. Tota la terra o gairebé tota es dedica a un conreu.
- **Policultiu**. S'hi conreen diferents espècies vegetals.

SEGONS EL GRAU D'APROFITAMENT DE LA TERRA

- **Agricultura intensiva**. Fa un ús intensiu dels mitjans de producció per obtenir el màxim profit de la terra.
- **Agricultura extensiva**. Fa servir els recursos naturals de l'entorn i no fa un ús intensiu dels mitjans de producció.

SEGONS LA PROCEDÈNCIA DE L'AIGUA PER AL REG

- **Agricultura de secà**. Els conreus es reguen només amb l'aigua de la pluja.
- **Agricultura de regadiu**. Els conreus requereixen sistemes artificials de reg.

CONCEPTES CLAU: Campes closos o *bocage*, camps oberts o *openfield*, explotació agrària, latifundi, minifundi, parcel·la, regadiu, secà.

L'agricultura als països d'ingressos alts

Als països d'ingressos alts es practica una **agricultura de mercat**, la producció de la qual es destina a la venda. Té un seguit de característiques:

- **Especialització en un producte.** Simplifica la feina i l'ús de maquinària, però debilita abans el sòl.
- **Mecanització.** Estalvia temps i mà d'obra.
- **Tècniques avançades.** Fertilitzants, llavors d'alt rendiment, hivernacles digitalitzats... No obstant això, l'**agricultura ecològica** està en expansió als països amb ingressos alts.
- **Alta productivitat.** Es generen excedents que provoquen una baixada del preu.
- **Sistemes d'emmagatzematge i transports amb refrigeració.** Permeten que els productes arribin fins a mercats llunyans en bones condicions per ser consumits.

L'agricultura als països d'ingressos baixos

Als països d'ingressos baixos, l'agricultura té un pes molt important. En aquests països conviuen dos tipus d'agricultura:

L'AGRICULTURA TRADICIONAL O DE SUBSISTÈNCIA

- Es practica en **petites explotacions** familiars i la producció es destina bàsicament a l'**autoconsum**.
- Es conreen diversos productes alhora (**policultiu**).
- Es fan servir tècniques de conreu i eines antiquades, per la qual cosa la **productivitat és molt baixa**.

N'hi ha de **tres tipus**:

- **Agricultura irrigada monsònica.** A les regions costaneres de l'est i el sud de l'Àsia s'aprofita la pluja que porten els monsons per inundar els arrossars.
- **Rotació de conreus de secà.** A la sabana africana es conreen productes diferents i es deixa una part en guaret (sense conrear), on pastura el bestiar, i es van rotant els conreus cada pocs anys.
- **Agricultura itinerant.** A les selves es tala una zona, se'n cremen els arbres i les cendres serveixen de fertilitzant. (3)

3. Agricultura itinerant.

L'AGRICULTURA DE PLANTACIÓ

- La producció es destina a l'**exportació**.
- Es practica en **grans explotacions** controlades per **multinacionals estrangeres**, dedicades normalment a un sol producte (**monocultiu**). (4) Malgrat que les multinacionals se n'enduen gairebé tots els beneficis, activen l'economia local i creen ocupació.
- Requereix una **gran inversió** de capital i **mà d'obra abundant**.
- La **productivitat és elevada**, però causa un gran **impacte mediambiental**, ja que és una agricultura molt intensiva.
- Les famílies pageses no poden competir amb les multinacionals, els venen les terres i treballen a les plantacions. Per això, el país es veu obligat a importar aliments per cobrir les necessitats de la població.

4. Plantació d'una multinacional danesa a Malàisia.

CONCEPTES CLAU: agricultura ecològica, de mercat, de plantació i de subsistència.

La ramaderia extensiva

La **ramaderia** consisteix a criar animals per aprofitar-ne els productes que donen. La ramaderia extensiva presenta aquests trets:

- **Utilitza els recursos naturals** del territori i els respecta. El bestiar vaga pels camps i s'alimenta de pastures naturals. (6)
- En general, es crien **espècies i races** d'animals **autòctones**, és a dir, de la zona.
- Requereix **poca inversió**, però la **productivitat és baixa**.
- Als països d'ingressos alts es practica en grans explotacions i la producció es destina a la venda.
- Als països d'ingressos baixos, té com a finalitat proporcionar aliments a les famílies.

6. Les cabanyes amb les quals es practica la ramaderia extensiva acostumen a ser la bovina, l'ovina i la cabruna.

La ramaderia intensiva o industrial

Predomina als països d'ingressos alts:

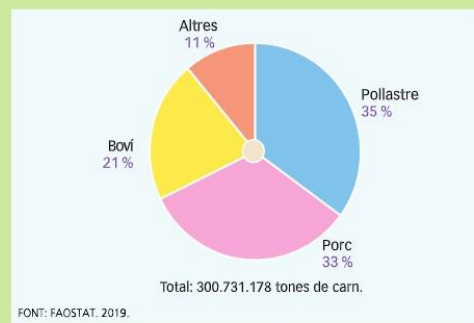
- Es du a terme en **explotacions especialitzades** en una espècie.
- El bestiar es cria en **estables**, on se'n controla l'alimentació, la salut i l'engreix. Sovint, s'hi creen unes condicions de temperatura, llum i humitat artificials adequades per augmentar la producció en el mínim temps possible i això estressa els animals. (7)
- En algunes granges, el bestiar s'alimenta de pastures naturals, de plantes farratgeres i pinsos.
- **Se seleccionen les races** per aconseguir-ne més productivitat.
- Les **tasques** estan **mecanitzades**: el subministrament de l'aliment, el munyiment, la recollida d'ous...
- Exigeix una inversió important, però la **productivitat és molt alta**.

7. La ramaderia intensiva causa problemes mediambientals i estrès als animals.

La producció de carn

La producció ramadera ha anat a l'alça, a mesura que n'augmentava la demanda. (8) El comerç de la carn també ha crescut; el 2019 se'n van exportar 36 milions de tones. Els exportadors principals són la UE, el Brasil, l'Argentina, Austràlia, Mèxic, Ucraïna i Tailàndia, i l'importador més gran, la Xina.

8. Producció de carn per cabanyes.

PRODUCTORS PRINCIPALS*

- **Carn de pollastre.** Els Estats Units (19,5**), el Brasil (13,4), la Xina (11,7) i la UE (12,2).
- **Carn de porc.** La Xina (en produeix gairebé el 45 % del total mundial), la UE (al voltant del 25 %) i els Estats Units (12 %).
- **Carn de boví.** Els Estats Units (12,7**), el Brasil (10,2), la UE (7,8), la Xina (7,4) i l'Índia (4,3).

*Dades relatives al 2019.

**Dades en milions de tones.

CONCEPTES CLAU: cabanya, ramaderia extensiva i intensiva.

4 LA PESCA I L'AQUICULTURA

Els tipus de pesca

La **pesca** és la captura en mars, rius i llacs de peixos i altres animals aquàtics, algues i diverses plantes. Gairebé el 85% de la producció s'obté del mar. La **pesca marina**, segons on es faci, es classifica en:

LA PESCA ARTESANA

- Es fa a la vora de la costa.
- En petites embarcacions pesqueres tradicionals.
- Fa servir mètodes artesanals.
- Les captures es destinen al consum familiar i al mercat local.

LA PESCA COSTANERA O DE LITORAL

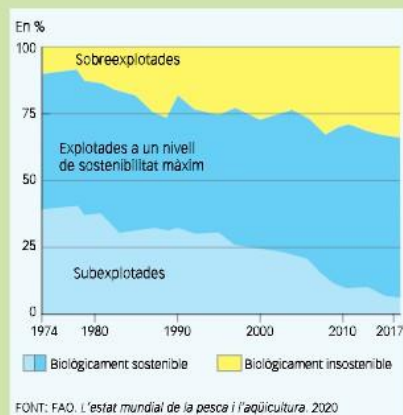
- Es fa a prop de la costa.
- En naus de mida petita o mitjana.
- Amb aparells adequats per al que es vol pescar.
- Es practica durant un temps no superior a un dia.

LA PESCA D'ALTURA

- Es fa a alta mar.
- En grans embarcacions i vaixells factoria.
- S'utilitzen diferents tècniques de pesca.
- Les campanyes poden durar setmanes o mesos.
- La producció es destina a la venda.

La pesca al món

- Aquesta activitat ocupa al voltant de 39 milions de persones al món, el 85 % de les quals al continent asiàtic.
- El **productor més gran n'és la Xina**, seguida a distància per Indonèsia, el Perú, l'Índia, la Federació de Rússia, els Estats Units i el Vietnam. Aquests set països representen gairebé la meitat del total de les captures mundials.
- La **Xina també és l'exportadora principal de productes pesquers**, juntament amb Noruega i el Vietnam, mentre que els grans importadors en són la Unió Europea, els Estats Units i el Japó.
- La **sobreexplotació pesquera** i les **pràctiques destructives**, com la pesca d'arrossegament (que fa servir xarxes enormes que escombren el fons marí) o l'ús d'explosius o verins, han fet minvar una quantitat important de poblacions de peixos i han provocat que la supervivència d'algunes espècies estigui amenaçada. (10)

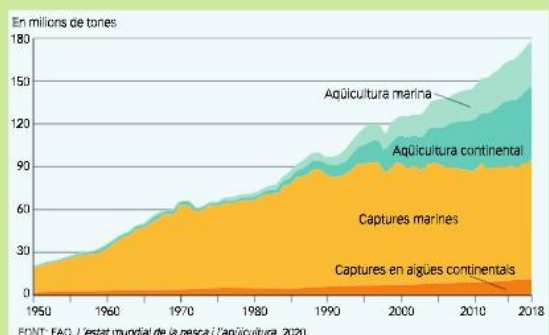

10. La sostenibilitat de les captures.

L'aquicultura

L'**aquicultura** és la cria en captivitat d'organismes animals i vegetals aquàtics. La seva producció creix cada any. (11)

- El 2019, el 49 % de la producció pesquera mundial es va obtenir de l'aquicultura. S'estima que el 2030 serà, almenys, del 53 %.
- Els països productors principals en són Egipte, Xile, l'Índia, Indonèsia, el Vietnam, Bangladesh i Noruega.
- L'aquicultura permet incrementar la disponibilitat de peix i marisc i evitar-ne l'extinció.

11. Evolució de la pesca i l'aquicultura.

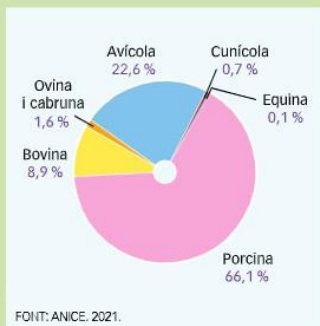
CONCEPTES CLAU: aquicultura, pesca artesana, costanera, d'altura, sobreexplotació pesquera.

L'agricultura

- Proporciona el **60% del valor total de la producció agrària** a Espanya, que és el **segon productor agrícola més gran de la Unió Europea**, per darrere de França.
- Ocupa el primer lloc entre els països comunitaris i el quart del món per superfície de **producció ecològica**.
- Hi conviuen l'agricultura intensiva i extensiva, i el regadiu d'alt rendiment i el secà de baixa productivitat.
- La major part de la superfície conreada es dedica a **cereals**; Espanya n'és el quart productor mundial. També destaquen les **fruites i hortalisses** (n'és un dels tres exportadors principals, juntament amb la Xina i els EUA), l'**olivera** (Espanya produeix la meitat de l'oli d'oliva del planeta) i la **vinya** (és un dels productors principals de vi, juntament amb Itàlia i França). (15)
- Hi predominen les explotacions de mida petita, cosa que les fa poc competitives en el mercat global, i només l'11 % dels propietaris o les propietàries tenen menys de 40 anys (**envelliment demogràfic del camp**).
- La inversió en **innovació** és **insuficient**, i això repercuteix en un rendiment més baix.
- Té una gran **dependència de les ajudes de la PAC**.

15. Ús de la superfície agrícola.

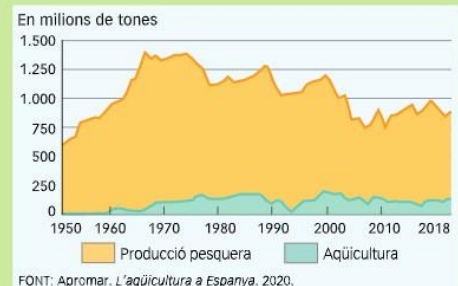
16. Producció de carn a Espanya el 2020.

La ramaderia

- A Espanya predomina la ramaderia **intensiva, establuda i mecanitzada**.
- Espanya és una **potència ramadera dins de la UE**. Ocupa la primera posició per nombre de caps de porcí i oví; la segona per bestiar cabrú, i la quarta per caps de boví i per producció de carn d'au i d'ous. (16)
- És el **quart productor mundial de carn de porc**, el bestiar més important a Espanya, ja que proporciona més d'un terç del total de la producció final ramadera. Aragó i Catalunya en concentren més de la meitat de la producció. Després del porcí, el bestiar oví és el segon més important, i és molt nombrós a Extremadura, Castella-la Manxa, Andalusia i Castella i Lleó.

La pesca i l'aqüicultura

- Espanya ocupa el tercer lloc de la UE segons la mida de la flota pesquera, per darrere de Grècia i d'Itàlia, i el primer per ocupació al sector i per producció pesquera i aquícola. (17)
- Gràcies als **acords pesquers**, es pesca tant en caladors nacionals i de països comunitaris com en aigües extracomunitàries.
- L'**aqüicultura** és una activitat **a l'alça**. L'espècie més cultivada és el musclo, a Galícia. La Comunitat Valenciana destaca per la producció de peixos marins (llobarro, orada, turbot...), i Castella i Lleó per la de peixos d'aigua dolça, com la truita irisada.

17. Evolució de les captures i l'aqüicultura.

3 . El sector secundari

1

LES FONTS D'ENERGIA

Com es classifiquen?

Les **fonts d'energia** són els recursos naturals a partir dels quals podem obtenir energia per dur a terme diverses activitats: els processos industrials, el transport, etc. Es classifiquen segons diferents criteris:

SEGONS LA CAPACITAT PER REGENERAR-SE		SEGONS LA PROCEDÈNCIA	
Energies no renovables	Energies renovables	Energies primàries	Energies secundàries
■ S'obtenen a partir de fonts naturals que trobem en quantitat limitada i que no es poden reposar a curt termini. ■ Petroli, gas natural, carbó i urani.	■ Procedeixen de fonts que no s'exhaureixen o que es reposen de manera natural si es consumeixen a un ritme adequat. ■ Energies solar, hidràulica, eòlica, mareomotriu, geotèrmica i biomassa.	■ S'obtenen directament de la natura. ■ Combustibles fòssils (carbó, petroli), urani i energies renovables (solar, eòlica...).	■ S'obtenen a partir d'una energia primària. ■ Electricitat i combustibles derivats del petroli (com la gasolina i el gasoil, entre d'altres).

Les fonts d'energia no renovables

- **Petroli, carbó i gas natural.** Procedeixen de fòssils, generen electricitat i proporcionen la major part de l'energia consumida al món. Tenen un **impacte ambiental enorme**.
- **Urani.** Permet obtenir **energia nuclear** per generar electricitat. No contamina l'atmosfera, però planteja **problemes**: risc d'accident nuclear i emmagatzematge de residus radioactius.

Els jaciments de petroli i gas es concentren a certes regions del món i l'explotació d'urani requereix una tecnologia costosa. Per això, molts països industrialitzats tenen una gran dependència energètica dels països productors.

PRINCIPALS RESERVES MUNDIALS D'ENERGIES NO RENOVABLES

- **Petroli:** regió del golf Pèrsic, Veneçuela i el Canadà.
- **Carbó:** els Estats Units, la Federació de Rússia, Austràlia, la Xina i l'Índia.
- **Gas natural:** l'Orient Mitjà i la Federació de Rússia.
- **Urani:** Austràlia, Kazakhstan, el Canadà, i la Federació de Rússia.

Les fonts d'energia renovables

Les **energies renovables** aprofiten la força de la caiguda de l'aigua (**hidràulica**), del vent (**eòlica**), de les mareas (**mareomotriu**), l'energia del Sol (**solar**), (4) la calor interna de la Terra (**geotèrmica**) i el tractament de la matèria orgànica (**biomassa**) per produir electricitat, calefacció i, en el cas de la biomassa, també per obtenir combustible.

- **Avantatges.** Es troben disponibles arreu del món i presenten un impacte ambiental més baix.
- **Inconvenients.** La irregularitat en el subministrament i el difícil emmagatzematge de l'energia produïda.

4. Les plaques solars fotovoltaïques capten l'energia de la radiació del Sol per aprofitar-la.

CONCEPTES CLAU: dependència energètica, energia renovable, primària i secundària

El naixement i l'evolució de la indústria

La **indústria** comprèn totes les activitats que transformen les matèries primeres en productes de consum final o intermedi (per a la seva transformació per part d'altres indústries). Aquest procés es du a terme en **fàbriques**, on s'utilitzen màquines i molta energia per obtenir grans quantitats de productes.

Es parla de **revolució industrial** quan les innovacions industrials han provocat transformacions econòmiques i socials profundes. Des de l'inici a Anglaterra (Regne Unit) n'hi ha hagut diverses revolucions industrials.

Primera Revolució Industrial	Segona Revolució Industrial	Tercera Revolució Industrial	Quarta Revolució Industrial
- Des del darrer terç del segle XVIII a la meitat del segle XIX. Des d'Anglaterra, s'estén a França, Alemanya i Bèlgica. Fonts d'energia: carbó i fusta. Innovacions: aplicació de la màquina de vapor (teler mecànic i alts forns). Indústries destacades: tèxtil i metal·lúrgia del ferro. - Cada treballador i treballadora s'especialitza en una fase de la producció.	- Des del final del segle XIX fins a la Segona Guerra Mundial (1939-1945). Liderada pels Estats Units, l'Europa occidental i el Japó. Fonts d'energia: electricitat, petroli i gas natural. Innovacions: motors d'explosió i elèctrics. Indústries destacades: de l'automòbil i química. - Neix el treball en cadena: sorgeixen les cadenes de muntatge a les fàbriques. (6)	- Des de mitjan segle XX fins a l'actualitat. A la majoria dels països. Fonts d'energia: nuclear i renovables. Innovacions: TIC, nous materials, nanotecnologia... Indústries destacades: robòtica, informàtica, de telecomunicacions, electrònica, biotecnologia... Automatització: requereix personal qualificat. Deslocalització: dels processos de producció.	- Actualment, als països més avançats. - Les fàbriques són centres de producció automatitzats (7) i digitalitzats que requereixen mà d'obra molt qualificada. Terciarització de la indústria: inversió en R+D+I i desenvolupament d'activitats terciàries no relacionades directament amb la producció (disseny, màrqueting, logística...).

Com es classifiquen les indústries?

- Segons la posició que ocupen en el procés productiu general:
 - Indústries de base.** Al començament del procés: transformen les matèries primeres naturals en productes que són la base per a altres indústries (acer, alumini, fibres...). (5)
 - Indústries de béns d'equip.** A la meitat del procés: a partir dels productes de les indústries de base, fabriquen equips productius per a altres indústries (màquines, motors...).
 - Indústries de béns de consum.** Al final del procés: elaboren productes per al consum directe.
- Segons la quantitat de matèria primera que requereix el procés productiu: **pesants** (en general, les indústries de base i de béns d'equipament) o **lleugeres** (les de béns de consum).

5. Indústria siderúrgica.

CONCEPTES CLAU: Revolució Industrial, terciarització.

Els factors condicionants

Comunicacions	La proximitat d'un port o de bones carreteres faciliten l'entrada i la sortida de les matèries primeres, de la producció i del personal.
Disponibilitat i preu del sòl	Factors decisius per a les indústries que requereixen grans instal·lacions fabrils, com les de base.
Proximitat a altres indústries	La concentració d'indústries en polígons o parcs empresarials permet reduir costos perquè comparteixen l'ús d'infraestructures i serveis comuns.
Proximitat al mercat de consum	Factor molt important per a les indústries de béns de consum, sobretot per a les de productes alimentaris peribles.
Mà d'obra	La disponibilitat, la qualificació i el cost (salari) són fonamentals. Per a unes indústries és important el cost; per a altres, com les tecnològiques, la qualificació.
Legislació mediambiental	Per a les indústries molt contaminants, és clau saber com són de permissius amb les emissions els països.
Incentius fiscals	El govern d'un territori pot reduir o eliminar els impostos que paguen les empreses per tal d'atreure inversió.

La deslocalització industrial

La **deslocalització industrial** comporta el trasllat de part o de totes les activitats productives d'una empresa d'un país a un altre en què troba avantatges en el cost de la mà d'obra, la fiscalitat, el preu del sòl...

Aquest procés ha estat possible gràcies a l'obertura econòmica dels països i la globalització dels mercats, el desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació i la millora i l'abaratiment dels transports. (8) S'ha produït en dues fases:

- **Primera fase.** Es va generalitzar a partir de la dècada de 1990 des dels països desenvolupats cap als països aleshores econòmicament **emergents**, com eren la Xina i l'Índia.
- **Segona fase.** Actualment, les noves potències i altres països de gran creixement econòmic també deslocalitzen una part de la seva producció industrial cap a d'**altres països propers i en desenvolupament**.

Avui, algunes empreses dels països desenvolupats estan **relocalitzant** la seva producció industrial a causa de l'automatització dels processos productius, que permeten produir de manera més eficient; la pujada dels salaris als països asiàtics; els incentius fiscals als països d'origen, i els avantatges que suposa la proximitat al mercat de consum.

8. La indústria tèxtil i del calçat ha estat una de les més afectades per la deslocalització.

El procés d'industrialització

- El procés d'**industrialització** a Espanya, però especialment a Catalunya, **va començar** a partir del **segon terç** del **segle XIX**.
- Els primers centres d'industrialització van ser **Catalunya, Astúries i el País Basc**.
- Durant el **primer terç del segle XX**, la **indústria va créixer** gràcies a la repatriació de capitals d'ultramar, la neutralitat durant la Gran Guerra i l'increment de l'activitat econòmica.
- La **crisi econòmica** del 1929, la **Guerra Civil** i la **postguerra** van aturar aquest **creixement**, que es va reprendre durant la **dècada dels anys seixanta**.
- La **crisi** que va començar el **1973** va afectar la indústria espanyola, que va patir un dur procés de **reconversió industrial** durant els anys vuitanta.
- Entre el final del segle XX i el començament del XXI, la producció arribà a **cotes màximes**.
- La **crisi econòmica mundial** que va començar el **2007** va castigar durament el conjunt de l'economia espanyola, especialment el sector de la construcció.
- La **recuperació** experimentada a partir del **2014** es va tornar a aturar com a conseqüència de la **crisi** generada per la **covid-19** (2020-2021).

13. Distribució territorial de la indústria espanyola l'any 2018.

El sector secundari a Espanya

- Mineria.** Destaca la producció de minerals metàl·lics i industrials.
- Energia.** Dependència molt alta de combustibles fòssils importats (74%). El 2019, les renovables, liderades per l'eòlica, la hidràulica i la solar, van suposar gairebé el 17 % del consum energètic, enfront de més del 70 % del petroli i el gas.
- Indústria.** Suposa el 14 % del PIB i de l'ocupació. Destaquen les indústries alimentària, de material de transport, metal·lúrgica, química i farmacèutica. El 30 % de la producció s'exporta, majoritàriament, a la UE.
- Construcció.** Menys important des de la crisi del 2007. La participació en el PIB ha passat del 10,8 % de l'any 2006 al 5,6 % de l'any 2018.

El sector secundari a Catalunya

- La **indústria catalana** representa el **22,4 %** del volum de negoci de la **indústria espanyola** i ocupa el 21,8 % de la població activa.
- Els sectors industrials més importants són l'**alimentari**, el **químic** i el de **vehicles de motor**.
- Les branques que **han guanyat** més pes en l'estructura industrial des del 2000 són el **sanejament i gestió de residus**, la **indústria química**, l'energia i els productes farmacèutics.
- Les que més pes han **perdut** són la indústria **tèxtil** i el material de transport. La crisi del 2020 ha afectat negativament el sector de l'automoció (tancament de la factoria de Nissan).

Facturació del sector químic a Catalunya, en M€ (2014-2018)

FONT: Acció Generalitat de Catalunya, 2020.

14. Evolució del sector químic a Catalunya (2014-2018).

CONCEPTES CLAU: Reconversió industrial, sanejament i gestió de residus.

4- El sector terciari

1 ELS SERVEIS

Com es classifiquen

Els serveis són les activitats que **no produeixen béns materials** i que es destinen a **atendre les necessitats** de les persones i les empreses. Són molt diversos i, segons qui els presta, es classifiquen en:

SERVEIS PÚBLICS

- Els **finança l'estat** amb els diners que recapta dels **impostos**. Tenen com a finalitat organitzar el funcionament de la societat (administració, seguretat...) i satisfer necessitats bàsiques de la població (sanitat, educació, justícia...).
- Els serveis públics **donen prioritat al benestar social** i no als beneficis econòmics que puguin reportar.

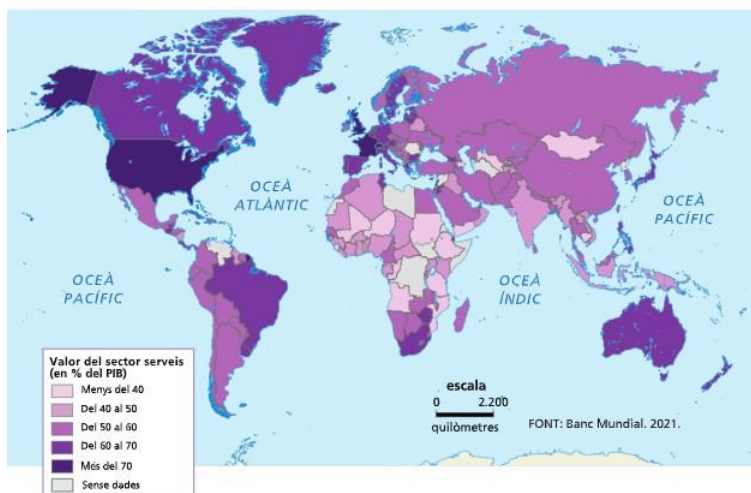
SERVEIS PRIVATS

- Els ofereixen les **empreses privades** o persones particulars per obtenir un **guany econòmic**. Els paga qui els consumeix.
- Els serveis privats són molts i variats: comercials, de transport, sanitaris, educatius, culturals, assistencials, bancaris, d'enginyeria i telecomunicacions, etc.

La deslocalització dels serveis

Els serveis són **més nombrosos i diversos a les àrees urbanes**, on el nombre de consumidors i consumidores, empreses i activitats administratives de l'estat és més gran. Els serveis **més especialitzats** es concentren **als districtes de negocis de les grans ciutats**, mentre que els serveis socials bàsics, el comerç i els serveis de les administracions públiques estan repartits pel territori. Normalment, els **serveis públics** es distribueixen per tot el territori **segons la quantitat de població**.

El desenvolupament de les telecomunicacions ha permès a certes empreses **deslocalitzar la prestació del servei**, que es fa des de països que disposen d'una mà d'obra, qualificada o no, amb uns salaris més baixos. Per a aquests països, la deslocalització ha comportat la creació de molts llocs de treball i un augment dels ingressos.

Cap a un economia mundial terciaritzada

El sector terciari té cada vegada més pes en l'economia dels països, tant pel volum de negoci que genera com pel nombre de població que ocupa. (2)

Per aquest motiu es diu que, a gairebé tots els estats, s'està produint una **terciarització de l'economia**. Aquest fenomen fa anys que es manifesta als països d'ingressos mitjans i alts.

2. Aportació dels serveis a la riquesa del país.

CONCEPTES CLAU: Servei privat i servei públic

El transport terrestre

La **xarxa de transport** és el conjunt d'infraestructures creades per a la circulació dels mitjans de transport. Està formada per **nodes** (ciutats, estacions...) i **eixos o vies** que uneixen els nodes. (5) Una xarxa eficaç ha de ser densa (tenir molts nodes o eixos) i disposar de connectivitat entre els nodes, que han de ser accessibles.

- Als **països d'ingressos alts i mitjans** la xarxa terrestre és molt densa, amb una **connectivitat alta** i ben jerarquitzada.
- Als **països d'ingressos baixos** la xarxa de transport terrestre és deficient i, majoritàriament, de mala qualitat.

EL TRANSPORT PER CARRETERA

- És el més utilitzat. Inclou automòbils, autocars i camions.
- **Avantatges.** És el transport més còmode i flexible per a trajectes curts.
- **Inconvenients.** Contaminació, congestió del trànsit i accidents.

EL TRANSPORT PER FERROCARRIL

- És fonamental en la comunicació interurbana i a les grans ciutats. Inclou el tren, el metro i el tramvia.
- **Avantatges.** És ràpid, barat, segur i menys contaminant que el transport per carretera.
- **Inconvenients.** És poc flexible i necessita infraestructures costoses.

El transport marítim i fluvial

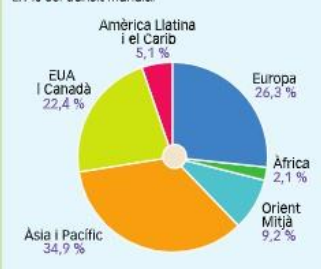
Es fa servir sobretot per transportar mercaderies pesants i voluminoses. **Més del 90% del comerç mundial de mercaderies** es fa per aquesta via.

- **Avantatges.** És un transport barat.
- **Inconvenients.** És lent, requereix grans inversions en infraestructures portuàries, és molt contaminant (6) i s'ha de complementar amb altres mitjans de transport per apropar les mercaderies a la destinació final.

RUTES MUNDIALS PRINCIPALS

- **La ruta transatlàntica.** Uneix l'Amèrica del Nord i l'Europa occidental.
- **La ruta del Pacífic.** Connecta Àsia i Austràlia amb el continent americà i enllaça amb la ruta transatlàntica a través del canal de Panamà.
- **La ruta entre Europa i Àsia** pels oceans Pacífic, Índic i, a través del canal de Suez, pel mar Mediterrani.

En % del trànsit mundial

4. Trànsit aeri de passatgers per regions.

El transport aeri

Es destina sobretot al trasllat de persones en distàncies llargues i al de mercaderies urgents, de caducitat ràpida o d'alt valor i volum petit.

- **Avantatges.** És un transport ràpid, segur i còmode.
- **Inconvenients.** És el transport més car, necessita infraestructures complexes i costoses i produeix una alta contaminació atmosfèrica i acústica.

Les **principals rutes aèries intercontinentals** uneixen els Estats Units amb Europa, Europa amb Àsia i Àsia amb l'Amèrica del Nord. L'Orient Mitjà s'ha convertit en un centre aeri que creix ràpidament gràcies a la situació privilegiada que té entre les rutes que comuniquen Àsia, Europa i Àfrica. (4)

Una activitat en auge

El **turisme** comprèn totes les activitats que duen a terme les persones durant els **viatges** que fan fora del seu entorn habitual, on es desplacen per motius de **lleure, personals o professionals**.

Fins al 2020, el turisme era el **sector de l'economia que creixia més**, per darrere de la indústria manufacturera. Aportava més del 10% del PIB mundial (del 20% en alguns països) i ocupava una de cada deu persones amb feina. La crisi de la covid-19 en va frenar l'expansió. (7)

El turisme té efectes positius i negatius:

- **Positius.** Crea oportunitats de negoci i feina, fomenta la conservació del patrimoni natural i cultural, el coneixement d'altres cultures...
- **Negatius.** Alteració del paisatge, degradació del medi ambient, més pressió sobre els recursos naturals...

7. Evolució dels ingressos per turisme i l'arribada de turistes.

Els tipus de turisme

PER OCI

Inclou el turisme de sol i platja, el cultural, el rural, l'urbà, l'esportiu, el gastronòmic...

PER MOTIUS PERSONALS

Engloba els desplaçaments per visitar amics i familiars, el turisme de salut, el religiós i el de compres.

PER MOTIUS PROFESSIONALS

Inclou el turisme de negocis (assistir a una reunió de feina, un congrés, una fira...), el turisme formatiu i l'educatiu.

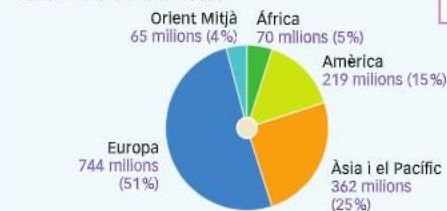
Destinació i origen del turisme internacional

- **Europa.** És la destinació turística principal del món. Als primers llocs hi ha França i Espanya.
- **Regió de l'Àsia i el Pacífic.** És la zona que creix més. El 2019 va rebre el 25 % dels turistes internacionals i el 30 % dels ingressos.
- **Amèrica.** Destaquen els Estats Units per nombre de visitants i d'ingressos.
- **L'Àfrica.** No presenta una activitat turística important a causa del seu medi natural (selves i deserts extensos) i a l'escassetat d'infraestructures turístiques modernes.
- **L'Orient Mitjà.** Se situa en últim lloc a causa de la inestabilitat política i als conflictes dels últims anys.

Fins fa poc, pràcticament tots els turistes procedien de països amb un alt nivell de despesa. Avui s'hi sumen els d'alguns països emergents.

8. Destinació (A) i procedència (B) del turisme mundial.

Destinació dels turistes

Procedència dels turistes

Les activitats principals

EL COMERÇ

El comerç a Catalunya s'ha caracteritzat, històricament, per l'existència d'un teixit de **petit i mitjà comerç urbà** molt dinàmic. En les darreres dècades, però, s'han obert grans **centres comercials** arreu del país, fet que ha afectat directament el **comerç de proximitat**. A més a més, la digitalització de l'activitat empresarial, els canvis generacionals i altres factors, com ara l'impacte econòmic i social de la covid-19, han afavorit el desenvolupament del **comerç en línia**.

ELS TRANSPORTS

El transport terrestre a Catalunya es caracteritza per una **xarxa de carreteres i autopistes** que connecta Barcelona i la resta de l'Estat **amb França**. De la xarxa interior destaca l'**Eix Transversal**, que connecta Girona, Vic, Manresa i Lleida. Pel que fa a les comunicacions ferroviàries, cal destacar la **xarxa d'alta velocitat (AVE)**, que uneix Figueres, Girona, Barcelona, Tarragona i Lleida amb altres capitals espanyoles i franceses, fins a París. Altres infraestructures de gran importància són els **ports** de Barcelona i Tarragona i l'**aeroport** de Barcelona.

Altres serveis

ELS SERVEIS PÚBLICS

A més a més del personal administratiu, cal destacar els àmbits de l'**educació** i la **sanitat** (Institut Català de la Salut), tant per la importància que tenen per al manteniment de l'**estat del benestar** com pel volum de treballadors que ocupen. El serveis públics de salut i ensenyament, però, conviuen amb els **concertats** i els **privats**.

ELS SERVEIS FINANCERS

El panorama del sector financer català s'ha transformat radicalment al llarg dels últims quinze anys. Les caixes d'estalvi han desaparegut absorbides per diferents bancs i les principals entitats (**CaixaBank** i **Banc de Sabadell**) han traslladat la seu social fora de Catalunya: a València i Alacant, respectivament.

El gran dinamitzador de l'economia catalana

EL TURISME

El turisme és **un dels sectors més importants de l'economia catalana**, especialment el de **sol i platja**. L'activitat turística representa l'11% del PIB català i ocupa el 13,8% de la població activa. El teixit turístic de Catalunya està format per 78.000 empreses. A més de l'activitat directa que genera, és un **sector que en dinamitza d'altres**, com ara la restauració, el transport o la construcció.

17. Salou, un dia d'estiu anterior al 2020.

5- L'organització política del món

1

ELS ESTATS

Què és un estat?

Un **estat** és la unitat política i administrativa superior que regeix un territori, i tots els seus habitants estan sotmesos a la seva autoritat.

- **Elements:** un territori delimitat per unes fronteres, (2) un conjunt de ciutadanes i ciutadans, un govern que administra el territori i regula la convivència i unes institucions (policia, funcionariat, exèrcit...).
- **Funcions:** garantir la seguretat nacional, regular l'economia i les relacions laborals, proporcionar serveis bàsics, com ara la sanitat i l'educació, i establir relacions internacionals.

2. Ambaixada d'Espanya a Berlín (Alemanya). Les ambaixades són part del territori del país que representen.

Els estats segons el sistema polític

ESTATS DEMOCRÀTICS

- El poder polític resideix en la ciutadania, que l'exerceix a través d'uns representants elegits a les **eleccions** mitjançant **sufragi universal**.
- Les diferents funcions corresponen a òrgans o **poders separats** i independents.
- Són **estats de dret**, perquè totes les persones i institucions se sotmeten a les lleis del país.

Segons la forma política de l'estat

- **Monarquia.** Les funcions de cap d'estat són exercides per un rei o una reina que accedeixen al tron per dret hereditari.
- **República.** Les funcions de cap d'estat són exercides per una presidència elegida per la ciutadania, en contextos democràtics.

Segons l'organització territorial

- **Estats centralitzats.** L'Administració central governa sobre tot el territori de manera unitària i les institucions regionals no tenen autonomia.
- **Estats descentralitzats.** L'Administració central governa sobre tot el territori, però les regions tenen institucions pròpies de govern amb capacitat de decisió.

DICTADURES

- **Tots els poders** de l'estat es concentren **en una persona o un grup** (exèrcit, líders religiosos...), que moltes vegades han pres el poder de manera violenta.
- Poden adoptar la forma política de monarquia o de república.
- El govern no reconeix els drets humans. La **repressió** elimina qualsevol oposició política.
- En molts països hi ha **sistemes polítics mixtos**, que combinen formes democràtiques i autoritàries o dictatorials.

Els estats segons la religió

ESTAT LAIC

La separació entre religió i estat és total i hi ha llibertat de culte.

ESTAT CONFESSIONAL

Hi ha una religió que és l'oficial. La pràctica d'altres religions pot ser tolerada o prohibida.

ESTAT TEOCRÀTIC

Hi ha una religió oficial, l'única permesa. Els llibres sagrats són la llei i els caps religiosos exerceixen una gran influència en el govern o fins i tot en formen part.

CONCEPTES CLAU

democràcia, dictadura, estat, monarquia, república, sufragi universal.

L'organització territorial

El territori d'Espanya s'organitza en:

- Més de vuit mil cent **municipis**.
- Cinquanta **províncies**.
- Disset **comunitats** i dues **ciutats autònomes**.

Cada comunitat i ciutat autònoma tenen un **estatut d'autonomia**, que és un document que recull les seves competències i institucions de govern.

6. Mapa polític d'Espanya.

El sistema polític

La **Constitució del 1978** és la llei més important de l'estat. Defineix Espanya com a:

- **Estat social**, perquè l'estat intervé per aconseguir una societat més justa. Per exemple, promou sistemes de salut i d'ensenyament públics i gratuïts.
- **Estat democràtic**, perquè la ciutadania participa en la vida política escollint els seus representants a les eleccions.
- **Estat de dret**, perquè les lleis regeixen per a totes les persones i institucions i perquè es reconeixen un seguit de drets a tots els ciutadans i ciutadanes.

Institucions principals d'Espanya

SUPREMA AUTORITAT DE L'ESTAT

- Espanya és una **monarquia parlamentària**. Felip VI n'és el cap d'estat. Representa Espanya en les relacions internacionals.

TRIBUNALS I JUTJATS (poder judicial)

- **Judicatura i magistratura**: administren la justícia, són independents i estan sotmesos a la llei.
- **Tribunal Suprem**: té jurisdicció a tot el territori espanyol.
- **Tribunal Constitucional**: interpreta la Constitució en cas de dubte.

CORTS GENERALS (poder legislatiu)

- Estan constituïdes per dues cambres: **Congrés dels Diputats (7)** i **Senat**.
- Elaboren i aproven les lleis, aproven els pressupostos, controlen l'acció del govern i trien la presidenta o el president del Govern.

7. Congrés dels Diputats.

GOVERN (poder executiu)

- Format per la **Presidència**, la **Vicepresidència** i els **Ministeris**.
- Dirigeix la política, l'Administració civil i militar i la defensa de l'estat, i governa segons la Constitució i les lleis.

CONCEPTES CLAU

Congrés dels Diputats, monarquia parlamentària, Senat.

